

Visie op gebruik van het elektriciteits-systeem

Een gezamenlijk kompas

26 mei 2026

Inhoudsopgave

Wenkend perspectief 3

Aanleiding en visie 4

Gezamenlijke uitgangspunten 6

Strategische pijlers 7

Wenkend perspectief

Het is 2030. Nederland is bij uitstek het land waar netcongestie onder controle is gebracht en het energiesysteem slimmer, flexibeler en weerbaarder is geworden. De wachtrijen voor transportcapaciteit van elektriciteit voor afnemers zijn fors teruggebracht, waardoor huishoudens, bedrijven en instellingen kunnen verduurzamen. Bovendien is het vestigings- en investeringsklimaat hierdoor flink verbeterd. De netinfrastructuur is gegroeid, maar bovendien is flexibel gebruik van elektriciteit normaal geworden — ondersteund door slimme technologie en duidelijke afspraken. Dit helpt om het net optimaal te benutten en betaalbaar te houden. Netbeheerders en bedrijven beschikken over duidelijk inzicht in congestie en flexibiliteit. Netbeheerders, bedrijven, overheid en consumenten werken samen aan oplossingen die betrouwbaar en toekomstbestendig zijn. Hierdoor is er ruimte voor meer elektrificatie en inzet van duurzaam opgewekte elektriciteit en dragen we gezamenlijk bij aan een forse CO_2-reductie. Nederland laat zien dat samenwerking en innovatie de sleutel zijn om de energietransitie haalbaar te maken.

Aanleiding en visie

Een transitie waarin ruimte is voor verduurzaming, wonen en werken

Nederland staat voor een grote transitie van het energiesysteem. Elektrificatie en groei van duurzaam opgewekte elektriciteit bieden een wenkend perspectief: ze maken verduurzaming van huishoudens en bedrijven mogelijk en ondersteunen maatschappelijke opgaven zoals woningbouw, mobiliteit en economische ontwikkeling. Daarom is het versneld uitbreiden van het elektriciteitsnet cruciaal, dit is de sleutel die toegang geeft tot een tijdige realisatie van de energietransitie in Nederland. Tegelijk vraagt de transitie van het energiesysteem om een elektriciteitssysteem dat meebeweegt: niet alleen door uitbreiding van infrastructuur, maar ook door slimmer gebruik en betere samenwerking tussen alle betrokken partijen. Transities verlopen daarbij zelden vloeiend: systemen kunnen tijdelijk tegen grenzen aanlopen en onverwachte ontwikkelingen kunnen bestaande plannen onder druk zetten. Juist daarom is helder beleid nodig dat richting geeft met een visie op het eindbeeld én dat ruimte laat om snel te schakelen wanneer de praktijk daarom vraagt — inclusief het tijdig kunnen ingrijpen met tijdelijke maatregelen in een overgangsfase. Dit vraagt om een visie op de vraag: hoe maken we verduurzaming, wonen en werken mogelijk in (de transitie naar) een duurzaam elektriciteitssysteem, met realisme over wat daarvoor nodig is? En hoe werken netgebruikers, netbeheerders en overheden effectief samen?

Netschaarste is merkbaar voor afnemers en vraagt versnelling

Op dit moment staat de beschikbaarheid van netcapaciteit onder druk. De afgelopen jaren is er meer opwek uit zon en wind en groeit de (piek)afname door onder meer warmtepompen en elektrisch vervoer, terwijl uitbreiding van het net tijd kost door fysieke ruimte, vergunningstrajecten en schaarste aan mensen en middelen. Hierdoor ontstaat schaarste aan transportcapaciteit en neemt de toegankelijkheid van het net af, met wachtrijen voor transportvermogen met bedrijven, maatschappelijke voorzieningen en woningbouw. Voor afnemers betekent dit vooral onzekerheid in planning en investeringsbeslissingen: projecten die wenselijk en soms urgent zijn, lopen vertraging op. Het betekent ook dat economische kansen worden gemist, dat het investeringsklimaat onder druk staat en dat verduurzaming door elektrificatie geremd wordt. Naast het bouwen van meer capaciteit moeten en willen we daarom zo goed mogelijk omgaan met de bestaande netruimte en kijken wat daarbinnen op een slimme manier wél kan.

Handelingsperspectief: scherper aan de wind én bewust netgebruik

Het net is ontworpen zodat het veilig met de pieken in gebruik en productie van elektriciteit om kan gaan, zowel nu als in de toekomst. Verwachtingen spelen daarbij een grote rol en die zijn onzeker. Het handelingsperspectief ligt in een andere omgang met schaarste: door de aannames kritisch te bezien en scherper aan de wind te varen en daarmee dus bewuster risico's te nemen en de beschikbare netruimte doelmatig te benutten.

Dit scherper aan de wind varen uit zich onder andere in prognoses die werken met expliciet gekozen aannames en marges, passend bij de maatschappelijke opgave om binnen het bestaande net meer mogelijk te maken. Door een ander risicoprofiel te hanteren ontstaat ruimte om meer partijen aan te sluiten, met de kanttekening dat dit vraagt om acceptatie van onzekerheden en een beperkte kans op tijdelijke onderbrekingen. Die risico's worden niet lichtvaardig genomen en vragen om transparantie, monitoring, mitigerende maatregelen en afspraken over hoe wordt gehandeld als ze zich voordoen.

Daarnaast vormt flexibel en bewust netgebruik een essentieel onderdeel van het handelingsperspectief. Flexibel netgebruik helpt de beschikbare netruimte beter te benutten en wachtrijen te verkorten en draagt bij aan een weerbaarder energiesysteem en samenleving. Een deel van de netgebruikers benut deze flexibiliteit al, vaak gedreven door prijsprikkels, maar er is nog veel onbenut potentieel. Flexibiliteit vervult daarmee een structurele systeemfunctie: het net kan niet doelmatig op alle pieken worden ontworpen, waardoor flex nodig is om schaarse capaciteit te benutten en het systeem betaalbaar, betrouwbaar en beschikbaar te houden. Dit vraagt randvoorwaarden — zoals inzicht, passende producten, uitvoerbaarheid en beloning — voordat flexibiliteit breed van nieuwe en bestaande netgebruikers kan worden verwacht. Een kompas voor consistente en uitlegbare keuzes

Een kompas voor consistente en uitlegbare keuzes

Deze combinatie van opgaven vraagt om een gedeelde koers: een visie die richting geeft aan keuzes in beleid, uitvoering en samenwerking — juist omdat schaarste aan netcapaciteit een gegeven blijft en dus niet alles altijd kan . Flexibiliteit zorgt er daarnaast voor dat netten op een slimme manier worden uitgebreid, waardoor de maatschappelijke kosten van netuitbreiding in de toekomst worden beperkt. Dit document biedt daarom een kompas voor consistente en voorspelbare keuzes.

Vanuit die koers werken de bij deze visie betrokken partijen, Ministerie EZK, Netbeheer Nederland, VNO-NCW, MKB Nederland, NVDE en ACM, toe naar een situatie waarin scherper aan de wind wordt gevaren en flexibiliteit een meer vanzelfsprekend onderdeel wordt van het elektriciteitssysteem: netgebruikers zetten tegen een fatsoenlijke vergoeding hun flex in als systeemfunctie. Dat creëert ruimte op het bestaande net voor ontwikkelingen op het vlak van verduurzaming, wonen en werken en helpt om de maatschappelijke kosten van het net beheersbaar te houden. Op basis van dit kompas kunnen maatregelen worden getoetst: dragen ze bij aan het terugbrengen van wachtrijen, helpen ze het systeem toekomstbestendig te maken en blijven ze uitlegbaar in de overgangsfase?

Onze gezamenlijke visie

"Wij gebruiken flexibiliteit en varen scherper aan de wind om schaarse netcapaciteit meer doelmatig en beter te benutten om de wachtrij versneld terug te dringen. Zo brengen we betaalbaarheid, betrouwbaarheid en beschikbaarheid van netcapaciteit beter in balans — nu én structureel."

Ministerie van Klimaat en Groene Groei
Netbeheer Nederland
VNO NCW
MKB Nederland
nvde
Autoriteit Consument & Markt

Gezamenlijke uitgangspunten

Maatschappelijke waarden in balans

We willen dat elektriciteit betaalbaar, betrouwbaar en beschikbaar is voor iedereen en zo bijdraagt aan een vitale economie en brede welvaart van de maatschappij. Omdat beschikbaarheid op plekken onder druk staat, moeten we schaarse netruimte doelmatig en beter benutten en waar nodig expliciete afwegingen maken tussen maatschappelijke waarden. Dit kan ook inhouden dat maatschappelijk hogere kosten worden gemaakt voor flex of iets (tijdelijk) wordt ingeboet op betrouwbaarheid. Daar staat tegenover dat veel meer bedrijven, organisaties en woningen kunnen worden aangesloten. Wanneer lastige keuzes gemaakt worden, accepteren alle betrokkenen dat het om een integrale afweging gaat. Het vraagt ook solidariteit: ook bestaande aansluitingen leveren flex en worden daartoe geprikkeld, zodat meer nieuwe klanten kunnen worden aangesloten.

Toekomstbestendig elektriciteitsnet

We sturen op een systeem dat meebeweegt met veranderende vraag en technologie, zonder onnodigekosten of lock-ins, en waarin flex van netgebruikers op waarde wordt geschat . Toekomstbestendigheid betekent dat we keuzes in elektriciteit expliciet in samenhang bekijken met warmte, moleculen, opslag en besparing, zodat oplossingen elkaar versterken en suboptimale systeemkeuzes worden voorkomen. In de overgangsfase kunnen hybride oplossingen soms nodig zijn (bijv. ‘grijs voor groen’), mits transparant, tijdelijk/afbouwbaar en in lijn met het duurzame eindbeeld.

Uitvoerbaarheid

Om tempo te maken zijn keuzes nodig die uitvoerbaar zijn in de praktijk. We brengen focus aan door maatregelen te prioriteren op basis van benodigde inspanning en het effect op maatschappij en wachtrij . Daarbij zijn we ambitieus, maar realistisch over randvoorwaarden zoals doorlooptijden, capaciteit en lopende ontwikkeltrajecte n. Als samenwerking met andere organisaties versnelling oplevert, organiseren we die actief — zodat oplossingen worden uitgevoerd.

Als flex normaal wordt, dan is de uitvoerbaarheid voor netgebruikers heel belangrijk . Voor partijen op de wachtrij is toegang tot transportcapaciteit hoofdzaak; voor veel bestaande aangeslotenen is flexibiliteit geen primaire (bedrijfs)activiteit. Daarom maken we meedoen aantrekkelijk en laagdrempelig : inzicht in wat wanneer gevraagd wordt, eenvoudig toepasbare contract- en productvormen, ondersteuning/ontzorging en passende financiële prikkels (subsidies/vergoedingen) die de kosten en risico’s voor afnemers adresseren.

Iedereen doet mee en pakt zijn (deel) verantwoordelijkheid

Alle partijen – netbeheerders, bedrijven, instellingen, overheden en kleinverbruikers — dragen bij aan het beter benutten van het net. Zowel bestaande gebruikers (haves) als nieuwe gebruikers (have nots) spelen een rol door flexibiliteit te leveren en daarmee netruimte te creëren. Zo ontstaat een eerlijk en collectief gedragen ontwikkelpad.

Strategische pijlers

Inzicht en transparantie

Een effectief flex- en netbeleid vereist helder inzicht door netbeheerders in actuele en toekomstige knelpunten, beschikbare capaciteit, (de dynamiek in) de wachtrij verbruiksprofielen en prognoses en uitgesproken duidelijke flexbehoefte. Transparantie richting bedrijven, overheden en andere stakeholders maakt keuzes beter uitlegbaar en verkort de tijd die gemoeid is met besluitvorming. Door data systematisch te delen en te valideren ontstaat een gedeeld beeld van risico's, mogelijkheden en urgenties. Marktpartijen en overheden krijgen zo meer investeringszekerheid, overheden kunnen gerichter beleid ontwikkelen en netbeheerders kunnen prioriteren waar maatregelen het meeste effect hebben. Ook wordt de impact van maatregelen meetbaar, en wordt duidelijk wat wél en niet werkt. Transparantie zorgt dat iedereen handelt op basis van dezelfde combinatie van feite n en verwachtingen en versterkt daardoor het handelingsperspectief voor het benutten en ontwikkelen van het elektriciteitsnet.

Locatiespecifieke oplossingen

Netcongestie manifesteert zich verschillend per regio: de ernst, oorzaak en mogelijke oplossingsrichtingen variëren sterk. Daarom worden maatregelen regionaal doorvertaald en afgestemd op de lokale situatie. Overheden, bedrijven en netbeheerders werken gebiedsgericht samen en beschikken over gedeelde kennis over wat waar het beste werkt — van vergunningverlening tot flex-tenders en ruimtelijke keuzes. Deze gezamenlijke basis maakt het makkelijker om lokaal noodzakelijke, soms moeilijke besluiten te nemen én beter uit te leggen aan bestuurders en inwoners. Zo ontstaat een aanpak die recht doet aan regionale verschillen en maximaal rendement haalt uit schaarse netcapaciteit.

Flex is normaal

Flexibiliteit is een vanzelfsprekend onderdeel van het energiesysteem. Een groot deel van de gebruikers — bedrijven én consumenten — kan een deel van hun verbruik of opwek verschuiven, ondersteund door standaard aanstuurbare apparaten en duidelijke prijsprikkels in net- en energieproducten. Flex wordt — meer dan het nu al is — ervaren als een logisch onderdeel van modern netgebruik: het kost geld en vraagt inspanningen, maar levert ook voordeel op; het leidt er immers toe dat meer partijen kunnen worden aangesloten, netveiligheid overeind blijft, dat de energietransitie door kan en brede maatschappelijke baten. Het aanbieden van flex moet daarom beloond worden door zowel netbeheerders als overheden. Gerichte stimulering, ontzorging, transparante informatie en klantgerichte producten maken flexibel gedrag aantrekkelijk. Nieuwe én bestaande gebruikers leveren actief flexibiliteit, gedreven door urgentie en het besef dat hun bijdrage direct helpt om wachtrijen weg te werken en het systeem betaalbaar en betrouwbaar te houden.

Scherper aan de wind

We varen scherper aan de wind door kritisch en in gezamenlijkheid te kijken naar de aannames voor prognoses van de groei van het elektriciteitsgebruik te werken en de pieken die daarmee gemoeid zijn. Dit betekent dat we met kleinere veiligheidsmarges werken en bewuster risico's nemen om betaalbaarheid en beschikbaarheid te verbeteren. Dit zal betekenen dat we betrouwbaarheid minder zwaar laten wegen. Dat vraagt om expliciete afwegingen én om mitigerende maatregelen om de systeemveiligheid te blijven borgen. Beleid is daarbij ook gericht op het creëren van de juiste marktomstandigheden, zodat nu al met een grotere zekerheid gerekend kan worden op de beschikbaarheid van flex en/of noodingrepen. Prognoses worden aangescherpt voor het specifieke doeleinde van congestieonderzoek. Daarbij integreren we flexibiliteit nadrukkelijk, zodat er een gezamenlijk te realiseren opgave ontstaat voor netbeheerders, overheden en bedrijven op het te realiseren flexvermogen. Door daarnaast een andere risicoafweging te maken, kunnen we meer klanten aansluiten en benutten we het net beter — mits alle spelers hierin gezamenlijk optrekken. Dat deze risico's gevolgen kunnen hebben voor de betrouwbaarheid van het net wordt door alle betrokkenen geaccepteerd: netbeheerders, overheid, ACM en marktpartijen.